บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ปัญหายาเสพติดนับว่าเป็นปัญหาที่ร้ายแรงปัญหาหนึ่งของทุกประเทศในโลก ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบของปัญหานี้ เพราะถือเป็นการบ่อนทำลายความเจริญทางเศรษฐกิจ บั่นทอนประสิทธิภาพในการผลิต สูญเสียแรงงานโดยไร้ประโยชน์ มีผลกระทบกระเทือนต่อรายได้ของบุคคลและประเทศชาติ ก่อให้เกิดความเสียหายในสังคม เช่น เกิดอาชญากรรมต่างๆ เกิดความไม่สงบในประเทศมากขึ้น และเป็นผลร้ายต่อร่างกายของผู้เสพ เช่น สุขภาพร่างกายและจิตใจไม่ปกติ อ่อนแอ เกียจคร้าน เสียบุคลิก เป็นที่รังเกียจของสังคม สูญเสียเงินและทรัพย์สิน เป็นต้น ซึ่งนับวันปัญหานี้จะทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ ถ้าไม่มีการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ลดน้อยลงหรือหมดไป (ดุษฎี โยเหลา, 2540. หน้า 1)

เยาวชนถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่ต้องให้ความสำคัญ และต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นผู้ใหญ่และกำลังในการบริหารประเทศต่อไป แต่เยาวชนของไทยจำนวนมากกำลังประสบปัญหาในสังคมไทยหลายด้าน โดยเฉพาะปัญหายาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดในเยาวชนทุกระดับการศึกษา สาเหตุที่มีการแพร่ระบาดมากอาจเนื่องมาจากเยาวชนเป็นวัยอยากรู้อยากลอง จึงมักถูกหลอกลวงหรือถูกยั่วยุให้กระทำผิดได้ง่าย ประกอบกับเยาวชนจำนวนมากยังขาดความรู้ ขาดทักษะ และไม่มีประสบการณ์ในการปรับตัวทางสังคมที่ดี รวมทั้งการเอาใจใส่จากพ่อแม่และครูในสถานศึกษาก็ลดลง ขณะเดียวกันสื่อมวลชนและกิจกรรมบันเทิงหลายประเภท มีการเสนอข่าวสารและกิจกรรมต่างๆ ในเชิงยั่วยุให้เยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีกด้วย และที่สำคัญกระบวนการค้ายาเสพติดมุ่งมาที่กลุ่มเยาวชนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้พัฒนารูปแบบการผลิตและวิธีการค้าให้เยาวชนสนใจ และยากต่อการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้กฎหมายจะมีการเปลี่ยนแปลง เพิ่มโทษแก่ผู้เสพและผู้ค้ายาเสพติดบางชนิดเพิ่มขึ้นแล้วก็ตาม

จากรายงานข้อมูลผู้เข้ารับการบำบัดรักษายาเสพติด ปีปฏิทิน 2545 (สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. เว็บไซต์) ซึ่งได้ประมวลผลเมื่อวันที่ 3 เมษายน 2546 พบว่า ผู้ที่เริ่มใช้ยาเสพติดครั้งแรกมีอายุระหว่าง 15 - 19 ปี จำนวนทั้งสิ้น 19,758 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.5 ของจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งหมด รองลงมาคืออายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวนทั้งสิ้น 7,722 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.43 และอายุระหว่าง 20 – 24 ปี จำนวนทั้งสิ้น 7,041 ราย คิดเป็น

ร้อยละ 16.80 ยาเสพติดชนิดแรกที่ใช้ คือ ยาบ้า กัญชา และผงขาวตามลำดับ ในจำนวนผู้มารับการบำบัดรักษานี้เป็นกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 20 - 24 ปี จำนวนทั้งสิ้น 8,980 ราย รองลงมาคืออายุระหว่าง 15 – 19 ปี จำนวนทั้งสิ้น 8,731 ราย และอายุระหว่าง 25 - 29 ปี จำนวนทั้งสิ้น 8,332 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.92, 20.34 และ 19.41 ของจำนวนผู้เข้ารับการบำบัดรักษาทั้งหมด ตามลำดับ สอดคล้องกับรายงานการสำรวจสภาวะเยาวชนไทย พ.ศ. 2541 ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (จรรยา เศรษฐบุตร, จิรกิต บุญชัยวัฒนา และ อัญชลี วรางค์รัตน์, 2541. หน้า 85) ที่พบว่า เยาวชนเริ่มดื่มเหล้า/เบียร์ สูบบุหรี่ สูบกัญชา กาว/ทินเนอร์ และดื่มเครื่องดื่มบำรุงกำลังเมื่ออายุราว 16 ปี ผู้ที่ใช้ยาบ้าและผงขาวจะเริ่มเมื่ออายุ 17 – 18 ปี

จากการวิจัยศึกษาหาสาเหตุของการเสพยาบ้าของนักเรียน (ยุพา วงศ์ไชยและคณะ, 2538. หน้า 32-36) พบว่าเหตุที่นักเรียนเสพยาบ้า ได้แก่ 1) อยากทดลอง 2) เพื่อนชักจูง 3) อิทธิพลของครอบครัว 4) สภาพแวดล้อมของโรงเรียน 5) มีปัญหาการเรียน 6) สภาพจิตใจผิดปกติ 7) สาเหตุอื่นๆ ปัญหาอีกประการหนึ่งสืบเนื่องจากการที่ครอบครัวของเด็กประกอบอาชีพเป็นกรรมกรไร่อ้อยและคนขับรถสิบล้อเป็นกลุ่มผู้ใช้ยาบ้า เด็กเห็นผู้ปกครองใช้ยาบ้าจนเป็นเรื่องธรรมดา แล้วลองใช้บ้างไม่ถือเป็นเรื่องเสียหาย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย ที่พบว่า ผู้ติดยาเสพติดบางคนมีสาเหตุจากการพบเห็นการซื้อขาย การเสพของบุคคลในครอบครัวจนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมทางสังคม จึงไม่รู้สึกว่าเป็นความผิดในการเสพ (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2538. หน้า 118) เช่นเดียวกับรายงานของคณะกรรมการอำนวยการป้องกันและแก้ปัญหาสารเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงสาเหตุของการใช้และติดยาเสพติดว่ามาจากสาเหตุสำคัญ คือ 1) สาเหตุทางสังคมและครอบครัว ปัญหาบิดามารดาแยกกันอยู่หรือทะเลาะกัน เกิดความไม่สงบสุขในครอบครัว ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น ขาดคนให้คำปรึกษา รวมทั้งสภาพแวดล้อมของเด็กที่คบเพื่อนไม่ดี ชักจูงไปในทางที่ผิด 2) สาเหตุทางจิตใจและบุคลิกภาพของตัวนักเรียน ไม่สมหวังในเรื่องการเรียน ไม่มีความมั่นใจในตนเอง จิตใจอ่อนแอ จึงใช้ยาเสพติดในการแสดงความฮึกเหิม ใจกล้าบ้าบิ่น รวมทั้งการเป็นวัยรุ่นที่อยากลองอยากรู้เพื่อหาประสบการณ์ 3) สาเหตุจากสภาพแวดล้อม เนื่องจากนักเรียนต้องทำงานหารายได้ เช่น รับจ้างตัดอ้อย เกี่ยวข้าว เด็กจึงต้องทำงานหนักและอยู่ดึก จึงต้องใช้ยาบ้าเพื่อให้ทนงานและอดนอนได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539. หน้า 38)

สรุปได้ว่าการติดยาของนักเรียนมาจากปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยจากพฤติกรรมของเด็กเอง รวมไปถึงปัจจัยที่ตั้งของโรงเรียน ถ้าหากไม่ช่วยเหลือบำบัดรักษาในสถานบำบัดที่มีคุณภาพอย่างทันท่วงทีแล้ว เด็กจะเปลี่ยนตัวเองเป็นผู้ค้าต่อไป (เอกจิต ไชยวงศ์, 2544. หน้า 3) อย่างไรก็ตามจากการสำรวจในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2543 ในการประเมินครึ่งแผนโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าสาเหตุของการใช้สารเสพติดของนักเรียนนั้น สืบเนื่องจากสาเหตุเก้าประการ คือ 1) มีปัญหาไม่รู้จะปรึกษาใคร 2) ไม่สามารถยับยั้งและไตร่ตรอง 3) มีนักเรียนเกเรชักชวน 4) ใช้เวลาว่างไม่เป็น 5) มีปมด้อย ไม่มั่นใจ ปรับตัวไม่ได้ 6) ปฏิเสธไม่เป็น 7) มีปัญหาด้านการเรียน 8) โรงเรียนให้ความรู้เรื่องยาเสพติดไม่พอ 9) กิจกรรมนอกชั้นเรียนน้อยเกินไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544. หน้า 107-109)

เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่จะลุกลามในกลุ่มเยาวชน แนวทางหนึ่งที่จะแก้ปัญหานี้ได้ ก็โดยการจัดการอบรมให้ความรู้เรื่องยาเสพติดแก่เยาวชน (พ.ต.ท.สุภากร คำสิงห์นอก, 2543) ดังเช่นงานวิจัยที่ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อป้องกันการสูบบุหรี่ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดขององค์การอนามัยโลกและกรมอนามัย (พิสมัย สุขอมรรัตน์, 2539. บทคัดย่อ) ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีทักษะการตัดสินใจไม่สูบบุหรี่ ทักษะการปฏิเสธโดยไม่เสียสัมพันธภาพ และมีพฤติกรรมการป้องกันการสูบบุหรี่ดีกว่าการทดลอง

สอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาประสิทธิผลของการประยุกต์ใช้โปรแกรมทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันการสูบบุหรี่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โดยประยุกต์แนวคิดทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลกและกรมอนามัย (ณัฐพงศ์ สุดหล้า, 2540. บทคัดย่อ) พบว่าหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความตระหนักในตนเองเกี่ยวกับการสูบบุหรี่และคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบในตนเองเพื่อการป้องกันการสูบบุหรี่สูงกว่าก่อนการทดลอง ถึงแม้ว่าภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการป้องกันยาเสพติดสูงขึ้น แต่ปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนก็ยังไม่ลดลงแต่อย่างใด อาจเป็นเพราะกิจกรรมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ยังขาดความน่าสนใจ ไม่มีความต่อเนื่องและเหมาะกับพื้นฐาน สภาพความรู้ และทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายก็เป็นได้ (แซล่ม บุญลุ่ม, 2541. หน้า 2)

จากสถิติอายุของผู้ที่เริ่มใช้ยาเสพติดครั้งแรกกับผลการวิจัยข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหายาเสพติด ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดอบรมเรื่อง

ยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ขึ้น ผู้วิจัยเชื่อว่าหากการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติดมีรูปแบบในการจัดการฝึกอบรมที่แน่นอนหรือเป็นต้นแบบ ย่อมทำให้การฝึกอบรมทุกแห่งนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะสามารถนำไปแก้ปัญหาได้ต่อไปในอนาคต

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อสร้างรูปแบบการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้รูปแบบการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3
2. เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมในเรื่องอื่นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัยไว้ 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารูปแบบการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 29 ท่าน ซึ่งได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านการปกครอง และด้านการศาสนา

คุณสมบัติผู้เชี่ยวชาญมีดังนี้

1. **เป็นผู้มีประสบการณ์ในการจัดการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติดอย่างน้อย 3 ปี**
2. **เป็นวิทยากรการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติดอย่างน้อย 3 ปี**

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ รูปแบบการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาเฉพาะรูปแบบการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ตามกรอบแนวคิดดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์การฝึกอบรม
2. การจัดหลักสูตรการฝึกอบรม
3. การดำเนินงานการฝึกอบรม
4. การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการรับรองรูปแบบการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่พัฒนาขึ้นมาจากขั้นตอนที่ 1 ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน ประกอบด้วยหัวหน้างานด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านการปกครอง และด้านวิจัย

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อรูปแบบการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ตามกรอบแนวคิดดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์การฝึกอบรม
2. การจัดหลักสูตรการฝึกอบรม
3. การดำเนินงานการฝึกอบรม
4. การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **รูปแบบ** หมายถึง ลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานหนึ่งๆ ช่วยในการจัดระบบความคิดเพื่อเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติ

2. **รูปแบบการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3** หมายถึง ลำดับขั้นตอนและความสัมพันธ์ของขั้นตอนในการจัดฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้จัดการฝึกอบรมสามารถนำไปจัดฝึกอบรมให้นักเรียนเกิดความรู้และทักษะในการป้องกันตนเองจากยาเสพติด งานวิจัยนี้จัดทำขึ้นสำหรับสถานศึกษาโดยเฉพาะ

3. **นักเรียนช่วงชั้นที่** 3 หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

4. **ผู้เชี่ยวชาญ** หมายถึง ผู้ชำนาญการด้านการฝึกอบรม และ/หรือ ผู้ชำนาญการด้านการออกแบบระบบ

5. **ผู้ทรงคุณวุฒิ** หมายถึง ผู้ชำนาญการพิเศษด้านการฝึกอบรม และ/หรือ ผู้ชำนาญการพิเศษด้านการออกแบบระบบ

6. **การกำหนดวัตถุประสงค์การฝึกอบรม** หมายถึง จุดมุ่งหมายหรือข้อความที่แสดงถึงความต้องการที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้บรรลุถึงสิ่งที่มุ่งหวังไว้ เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

7. **การจัดหลักสูตรการฝึกอบรม** หมายถึง การจัดส่วนของเนื้อหาและองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ระยะเวลา วิทยากร และสถานที่ในการฝึกอบรม

8. **การดำเนินงานการฝึกอบรม** หมายถึง การดำเนินการจัดการฝึกอบรมตามลำดับขั้นที่วางไว้

9. **การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม** หมายถึง การศึกษาข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง เพื่อวัดและประเมินผลว่าการฝึกอบรมเรื่องยาเสพติด สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่จัดขึ้นมีความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้